

Østnorsk som norsk fellesdialekt i Midtvesten

Janne Bondi Johannessen og Signe Laake

Midtvesten er et område som strekker seg over enorme avstander. Likevel ser det ut til at det norske språket i hele dette området har en del fellestrekk, særlig på det leksikalske planet. Forfatterne mener at det kan forsvares å omtale dette språket som en dialekt basert på østnorsk.

1. Innledning¹

I denne artikkelen våger vi den påstanden at amerikanorsk i Midtvesten på mange måter må betraktes som én dialekt.² Først viser vi at språket blant norsk-amerikanerne i Midtvesten har norsk språkstruktur, og ikke engelsk. I denne delen fokuserer vi mest på syntaks. Så argumenterer vi for at det felles amerikanorske ordforrådet i Midtvesten peker mot at det dreier seg om én felles språkvariant, en dialekt. Til grunn for arbeidet ligger først og fremst et feltarbeid som ble gjort i mars 2010 av forfatterne, selv om vi også bruker noe tilleggsmateriale mot slutten av artikkelen.³

Vår påstand om amerikanorsk i Midtvesten som én dialekt er på mange måter overraskende. Det dreier seg tross alt om et gigantisk område, og norsk-amerikanerne innvandret fra mange steder i Norge (se også Hjelde, samt annen artikkel av Johannessen & Laake, dette nummeret, for en diskusjon av koineiseringsprosessen blant norsk-amerikanere). Dialekten utgår fra de østlandske dalføra, og vi er uenige med Haugen (1953), som mente at en eventuell fellesdialekt var utviklet i retning av «Dano-Norwegian» (dvs. bokmål) (se igjen Johannessen & Laake, dette nummeret). Premisset vårt for at det er snakk om én dialekt, er at hvis syntaksen og ordforrådet er etablert blant flere informanter over et større område, og over tid, peker det i retning av at det finnes et amerikanorsk fellesspråk, eller en felles dialekt. Vi vil se resultatene i lys av verkene til Haugen (1953) og Hjelde (1992).

2. Feltarbeid i Amerika

Feltarbeidet som denne artikkelen i hovedsak baserer seg på, fant sted 8.–20. mars 2010. For å få tak i informanter hadde vi på forhånd satt inn annonser i tre norsk-amerikanske tidsskrifter: *The Viking Magazine*, *The Norwegian American Weekly* og *The Norseman*. Gjennom annonsene ønsket vi å komme i kontakt med etterkommere av norske immigranter til Amerika. Immigrasjonen skulle skjedd før 1920, og etterkommerne skulle snakke norsk som en følge av å ha lært det i oppveksten hjemme i familien. Vi tok kontakt med informantene som besvarte annonsene, og la opp en reiserute med innlagte informantbesøk. På tolv dager gjorde vi unna 3518 kilometer. Turen inkluderte store deler av Midtvesten: 31 informanter på ni opptakssteder i fem stater (Chicago, IL, Westby, WI, Sunburg, MN, Starbuck, MN, Albert Lea, MN, Stillwater, MN, Webster, SD, Hatton, ND, og Grand Forks, ND).

Alle informantene våre var etterkommere etter norske immigranter, og de varierte mellom andre og femte generasjon. De var i alderen 67–90 år. Vi gjorde cirka en times lange opptak med hver informant, typisk et ti minutters intervju med oss og en tretti minutters samtale med en annen informant.

Vi vil gjerne nevne at alle informantene vi møtte, var glade og takknemlige for å treffe oss. (Dette var for øvrig gjensidig!) De fleste hadde aldri vært på besøk i Norge og hadde heller aldri snakket norsk med noen som var så mye yngre enn dem. Stort sett gikk praten helt flytende på norsk når vi feltarbeiderne lærte oss å legge vekk Oslo-dialekten og innførte spørreord og bøyingsmorfologi fra dialektene i dalføra i Øst-Norge.

3. Syntaksen i norsk språk i Amerika

Det er skrevet lite om syntaksen i amerikanorsk, det gjelder både Haugen (1953) og Hjelde (1992). Haugen sier rett ut at: "Norwegian word order is similar to English, and offers no serious problems in the adaptation of loan words" (Haugen 1953:457). Haugen fokuserte rimelig nok på lånord, men sitatet sier likevel noe om synet på syntaksen.

Vi er interessert i om syntaksen er norsk eller amerikansk, og om den er stabil for informantene. Vi velger i denne fremstillingen å bruke fem informanter fordelt på Wisconsin, Minnesota og Nord-Dakota. Informantene

er valgt ut fordi de snakker flytende norsk. Til sammen dekker de et stort område av Midtvesten, og de stammer fra de samme områdene i Norge (dalstrøka på Østlandet). I tillegg til disse hovedinformantene har vi også brukt andre informanter fra andre feltarbeid for å underbygge våre påstander.

Archie	Florence	Howard	Eunice	Olaf
Westby (WI)	Westby (WI)	Westby (WI)	Sunburg (MN)	Hatton (ND)
79 år	87 år	82 år	84 år	83 år
Besteforeldre: Gudbrandsdalen (Hødalen)	Besteforeldre: Gudbrandsdalen (Tretten+ Ringebu)	Oldeforeldre: Gausdal	Besteforeldre: Gudbrandsdalen	Besteforeldre: Hallingdal og Telemark
Vært i Norge en gang, to uker	Aldri vært i Norge	Aldri vært i Norge	Aldri vært i Norge	Vært i Norge en gang, en uke
Hatt en del kontakt med nordmenn og leser norsk	Ikke mye kontakt med norske nordmenn	Hatt noe kontakt med nordmenn og leser norsk	Litt besøk fra Norge på 1970-tallet	Ikke mye kontakt med norske nordmenn

Tabell 1: Hovedinformantene i denne artikkelen

Hver informant blir representert med forbokstaven sin på slutten av linjen i hvert eksempel. Siden eksemplene er hentet fra spontantale i kortere og lengre samtaler, er det ikke alle fenomenene som forekommer blant alle informantene i materialet. Det betyr ikke at ikke informantene har fenomenet i sitt språk, men at vi ikke kan se det ut fra det materialet vi har.

3.1 Prepropriell artikkel

De fleste norske dialekter har en foranstilt artikkel i form av et pronomen foran personnavn og noen navnelignende slektskapstermer (Faarlund et al. 1997:247). Alle våre fem informanter har en norsk dialektbakgrunn fra dalene på Østlandet, hvor man tradisjonelt finner denne prepropriele artikkelen. Som eksemplene i (1) viser, er den i utstrakt bruk blant alle informantene. Eunice, Archie og Howard har konsekvent prepropriell artikkel ved alle personnavn, mens Olaf ikke er like konsekvent som de tre andre, men har likevel en overvekt av prepropriell artikkel ved navn.

(1)

- a. n Hans og n Anton, n bessfar, ho Karen (A)
- b. ho Lina Bakkom, n Anton, ho Karen (F)
- c. n Otto, n James Bolten, n Jekobsen, n Harlan, n Stevens, n Paul, han Paul, han Valdor Ramstad og han Marvin Nordbo, n Markus Nøstad n Jerome og Amy (O)
- d. ho Jane, han Johnsen, ho Viola, Knudsen (E)
- e. n Clarence, n Arland, n Marvin, ho Renee, ho Susan Galstad (H)

Vi går ikke inn på bruksbetingelsene for den preproprielle artikkelen her. Vi vet at det er ulikt for de ulike dialektene i hvilken grad den er obligatorisk (som i nord-norske dialekter), eller har en bestemt pragmatisk funksjon (som i visse dialekter i Sør-Norge der kan den ha tilleggsfunksjon om noe nært og hjemlig, se f.eks. Faarlund 2000 om Toten-dialekten). Det viktigste for oss er å påpeke at siden engelsk ikke har noen prepropriell artikkel, er dette et klart eksempel på at informantene har norsk syntaks.

3.2 Possessivitet

Possessivitet uttrykkes på flere måter i norske dialekter. Her er noen eksempler på slik bruk blant informantene våre.

(2)

- a. mor hennes Karen, mannen hennes, turen doms, innkjøringa hass Howard (A)
- b. syster hass Ray, bror åt mor di, fetterane dommers, mor hennes Hilma, bror hass Hans, far dommers (F)
- c. plassen hass, classen min, classen din, konfirmasjonsclassen min (O)
- d. din familie, leggen sin, faren min, onklen min, syster hass, fingan mine (E)

I (2) finner vi bl.a. *mor hennes Kari, innkjøringa hass Howard, syster hass Ray*. Denne konstruksjonen – eid substantiv+eiendomspronomen+den som eier – forekommer ofte i dialekter med prepropriell artikkel. Eiendomspronomenet står i samme posisjon som prepropriell artikkel og har ikke en selvstendig eier-betydning i tillegg til det påfølgende substantivet. Vi kan også legge merke til at det eide substantivet kan forekomme i ubestemt form

dersom det er en slektskapsterm, men i bestemt form ellers. Dette er fullstendig idiomatisk norsk.

Vi finner også possessivitet uttrykt med vanlige eiendomspronomen, som *turen doms*, *konfirmasjonsclassen min*, *leggen sin*, *syster hass*. Igjen er dette den norske uttryksmåten. Bortsett fra slektskapstermer er det eide substantivet i bestemt form, og eiendomspronomenet følger det eide. Det er også et eksempel av typen *bror åt mor di*, som igjen følger det norske systemet med slektskapstermer i ubestemt form, preposisjon for å utpeke eieren og etterstilt eiendomspronomen.

Det som alle disse uttryksformene har felles, er at de ikke tilsvare engelsk-språklig syntaks. Det er faktisk bare ett eksempel på en possessivkonstruksjon som er tilsvarende den engelske, nemlig *din familie*. Men i dette tilfellet blir konstruksjonen brukt kontrastivt på samme måte som også er mulig på norsk, så vi kan ikke si at den er et eksempel på engelsk syntaks i norsk. Vi kan altså konkludere her med at syntaksen er norsk.

3.3 Syntaksen i hv-spørsmål – hovedsetninger

Norsk er i hovedsak et V2-språk (Faarlund et al. 1997): Verbet er ledd nummer to uansett hva som er det første setningsleddet. Dette V2-kravet gjelder for alle hovedsetninger, både deklorative og interrogative.

(3)

- a. I går **kjøpte** jeg melk og brød.
- b. Hva **kjøpte** du i går?
- c. * I går jeg **kjøpte** melk og brød.

I mange norske dialekter, derimot, finner man konstituentspørresetninger som kan karakteriseres som V3, altså at verbet først kommer etter både hv-leddet og subjektet. Dersom det er subjektet som er det etterspurte leddet, følger da en som-setning etter hv-leddet. Vi ser eksempler på dette i (4):

(4)

- a. **Hå ru kalla** herring på norsk? (F)
- b. **Håkke som var** president da? (F)
- c. **Hå rom kaller** kaiori da? (F)

Noen informanter har imidlertid standard norsk V2 i sine spørsmål:

(5)

- a. **kå e** han i frå ra? (O)
- b. **kvem er** township supervisor? (O)
- c. **koss gå** det med barn da? (O)
- e. **hå va** re di gjorde during recess? (E)
- f. hå ti ee **hå tid e** re dem ska åpne? (E)

Begge systemene er forskjellige fra engelsk, som bruker omskriving med verbet *do*. Engelsk har også mulighet for V2 i spørsmål, men dette begrenser seg til spørsmål med hjelpeverb:

(6)

- a. What **do** you call herring in Norwegian?
- b. What **have** you bought?

Vi har ikke funnet noen omskrivninger med *do* eller liknende i vårt materiale.

3.4 Kongruens

Norsk har full kongruens mht kjønn, tall og bestemthet internt i nominalfrasen.

(7)

- a. ein vill hund, tre små unger (A)
- b. æill denna fisken (F)
- c. denne eldste bror, den andre bror, en liten hund, mange sjuke folk, en god likeness, fint bedroom, et koselig bedroom, en stor kettle (E)
- d. den andre snogstormen (H)

Dette ser vi for eksempel i *ein vill hund*, som har artikkel i ubestemt entall hankjønn, fulgt av adjektiv i ubestemt entall hankjønn, og til slutt et hankjønnssubstantiv i ubestemt entall.

Norsk har også kongruens ved predikativ. Igjen har informantene i Amerika dette i fullt monn:

(8)

- a. Er **vi** ferdige? (F)
- b. så re e kkje rart **vi** er gamle (O)

- c. de er **mange** som ikkje bi så gamle (O)
- e. **nokon** va sultinne heile tia (E)
- f. ja **de** bi godt (E)
- g. e syns **den** vart **god** au (E)
- h. **de** va kkje fælt fint (E)
- i. **n** vart itte så **gammal** (H)

Alle eksemplene viser full kongruens, slik som i det første eksemplet, der et subjekt i flertall kongruerer med et predikativt adjektiv, også i flertall.

Når det gjelder kongruens, er det altså slik at det er norsk syntaks som gjelder. Engelsk språk har riktig nok også kongruens, men bare marginalt, for tall, innen nominalfrasen (*a boy, *a boys*).

3.5 Avvikende syntaks

I materialet har vi også eksempler på avvikende syntaks, dvs. syntaks som ikke er grammatisk i norsk. Generelt kan vi si at de fleste av disse avvikene sannsynligvis er lån fra engelsk.

Et par av informantene våre bruker preposisjoner på en måte som avviker fra norsk:

(9)

- a. E begynte med det ti år sia (A)
(*for ti år sia > ti år sia*) som analogi til ”ten years ago”)
- b. Dem ville ha folk te fløtta inn⁴ (A)
(*te å fløtta inn > te fløtta inn*) som analogi til ”to move in”)
- c. Mor hennes gifta’n Ole Valom (F)
(*gifta seg med n Ole > gifta’n Ole*) som analogi til ”married”)
- d. kom på tia (F)
(*kom i tide > kom på tia*) som analogi til ”on time”)

Disse avvikene kan forklares med påvirkning fra engelsk. Det kan se ut som at faste fraser har blitt leksikalisert.

Relativsetninger i norsk skal ha rekkefølgen S-ADV-V. I vårt materiale er det brudd på denne rekkefølgen:

(10)

- a. det var mange ord der **som vi bruker itte** (F)
- b. det var mykje mjølk **som var itte** brukt (H)

Fordi vårt materiale er begrenset, er det vanskelig å si om dette er et generelt brudd i amerikanorsk. Taranrød (2011) har undersøkt alle relativsetninger i det innsamlede materialet fra feltarbeidet i mars 2010, totalt 12 tilfeller. Hennes data viser at i halvparten av tilfellene har informantene rekkefølgen V-ADV, ikke den norske ADV-V. Hennes konklusjon er at norsk-amerikanere her faktisk har avvikende rekkefølge i relativsetninger sammenliknet med norsk. Hun har da sammenlignet med hele den norske delen av Nordisk dialektkorpus. Helge Sandøy (2008) skriver riktig nok at relativsetninger i romsdalsk kan ha V-ADV-rekkefølge, men dette er i hvert fall ikke det vanlige i norsk, og stemmer heller ikke overens med oppfatningen til Vittersø (2004). Pågående arbeid av Johannessen og Larsson (2012) viser for øvrig at også i amerikansk er det tendenser til en utypisk V-ADV-ordstilling.

Ellers var det et par andre brudd på norsk syntaks, men disse er det vanskelig å generalisere over fordi de er spredt og tilfældige:

(11)

- a. nå han lika **seg sjøl** best i Hatton (O)
- b. **i min familien** så var vi well e hadde ei syster (F)

Selv om vi har funnet eksempler på avvikende syntaks, er det som antallet eksempler viser, svært få av dem. De er spredt, variert og følger ikke noe bestemt mønster (kanskje med unntak av relativsetninger). Det virker ikke som de er en del av grammatikken til informantene, og vi vil derfor selv med noen avvik likevel kunne slå fast at syntaksen hos våre informanter er norsk.

3.6 Syntaks-oppsummering

Vår konklusjon er ikke den samme som Haugens, at det er liten forskjell på norsk og engelsk syntaks. Vi ser tvert i mot at det er en rekke felt hvor norsk og amerikansk-engelsk syntaks er svært forskjellige. Vi har sett spesielt på områder som prepropriell artikkel, possessivitet, ordstilling ved hv-spørsmål og kongruens. På disse feltene har informantene våre klart norsk syntaks. Selv om vi har funnet noen eksempler på avvikende syntaks, er disse så få og spredt at vi likevel konkluderer med at syntaksen hos våre informanter er norsk.

4. Ordforrådet i det amerikanorske språket

Et påfallende trekk ved språket i det norske Amerika, er selvfølgelig lånordene. Det er spesielt interessant om de er etablert eller om de er såkalte tilfeldige lån (*nonce borrowings*, Romaine 1995). Hvis ordene er etablert blant flere informanter over et større område, og over tid, må de sies å være en del av et felles språk, noe som peker i retning av at det finnes et amerikanorsk fellesspråk, eller en felles dialekt. Nedenfor viser vi tre tabeller. Vi har sortert ordene i tre grupper:

A: ord for ting som ikke fantes i Norge

B: ord som har tatt over for eksisterende norske ord

C: ord som har fått ny betydning

Tabell 2 for lånord av type A viser i første kolonne det lånte ordet i amerikanorsk, i andre kolonne det moderne norske ordet i Norge og i tredje kolonne det engelske originalordet. I fjerde kolonne finner vi hvilke(n) av våre fem informanter som har brukt ordet i vårt materiale, mens kolonne fem viser om ordet er nevnt i Haugen (1953) eller subsidiært i Hjelde (1992).

Vi ser at ordet *pickup* ble brukt av flere informanter og fra forskjellige stater: Både Howard (WI) og Olaf (ND) snakker om *pickup*. Ordet er også dokumentert hos Hjelde (1992). Samtalene var såpass korte at det skulle noe til for at flere snakket om det samme. Ordet *retaira* var et ord vi hørte mange ganger, selv om det altså bare ble dokumentert én gang i opptakene av de fem. Men siden mange av ordene er dokumentert hos Haugen (1953) og Hjelde (1992), skjønner vi at de må ha en viss utbredelse i tid og rom siden disse to undersøkelsene er gjort tidligere enn vår og med informanter fra et annet område. De må derfor sies å være en del av et felles ordforråd i amerikanorsk.

Tabell 3 viser gruppe B, hvor engelske lånord har tatt over for eksisterende norske. Det er interessant at de amerikanske ordene som ble lånt inn i norsk, ikke bare var ord for nye begreper, men også ord som erstattet norske ord for samme begrep. Haugen påpekte også dette fenomenet (1953: Ch.14).

Også i tabell 3 ser vi at en del av ordene har vært ytret av flere informanter, faktisk opp til alle fem. Et eksempel er *nå* for *nei*, som har vært brukt av alle, altså i de tre statene WI, MN og ND, og som også er dokumentert i Haugen (1953).⁵ Et annet typisk eksempel er *råd* for *veien*,

Am. norsk	Norsk	Engelsk	Informant	Tidligere funn
all right	åltreit	all right	H	Ha1953
breiken	bremsen	brake	H	Ha1953
caran	bilene	cars	E	Ha1953
college	høyskole/college	college	O	Hj1992
cookies	cookies	cookies	E	Hj1992
excercise	trening	excercise	H	--
garagen	garasjen	the garage	H	Ha1953
grillen	grillen på bilen	the grill	H	--
lieutenant	stilling i politiet	lieutenant	H	--
loadern	traktortilhenger?	loader	H	--
pickupen	pickupen	the pickup	H, O	Hj1992
portrett	bilde/fotografi	picture	A, E	Hj1992
retira	pensjonert	retired	H	Hj1992
rig	utstyr	rig	A	Hj1992
sportsgaman	sportskampene	sports game	H	--
trækter	traktor	tractor	H	Ha1953
trøkk	trøkk	truck	H	Ha1953
tv	tv	tv	H	Hj1992

Tabell 2: Lånord av type A (for ting som ikke fantes i Norge)

som finnes for fire av de fem informantene i materialet, og som er dokumentert fra langt tilbake. Vi må også nevne *travle*, som er belagt i opp-takene hos tre av informantene, men som vi hørte av mange flere. Dette verbet er spesielt fordi betydningen er ”gå til fots”, altså ikke betydningen av dagens engelske verb, som *jo* betyr ”reise”. Vi så også at verbet *gå* (opp-rinnelig ”gå til fots”) i amerikanorsk nå betyr ”dra, reise”. Her har det vært en betydningsoverføring.

Selv om verbet *travle* ser ut som det engelske *travel*, er ikke dette nødvendigvis et direkte lån fra engelsk. Verbet *travle* finnes faktisk belagt i norske dialekter, men da tilsynelatende i mer spesialiserte betydninger,

Am. norsk	Norsk	Engelsk	Informant	Tidligere funn
ditchen	grøfta	the ditch	O	Ha1953
ekspekte	vente	expect	E	--
farm	gård	farm	E, O	Ha1953
figgera ut	funnet ut	figure out	H, O	Ha1953
filda	jordet	the field	H	Ha1953
grævel	grus	gravel	O	Ha1953
grandchildren	barnebarn	grandchildren	E	Ha1953
høgskola	gymnas/videregående skole	high school	O	Ha1953
job	jobb/arbeid	job	H	Ha1953
kidsa	barna	the kids	O	Ha1953
krikken	bekken	the creek	A	Ha1953
liver	bor, lever	lives	A, F, O, E	Ha1953
mil	amerikansk mile	mile	O	Ha1953
nå	nei	no	A, O, E, F, H	Ha1953
nekste	neste	next	O	Ha1953
planar	planlegger	plans	O	Ha1953
pleide	lekte	played	E	Ha1953
plenty	mye/mange ganger	plenty	O	Ha1953
quiltten	lappeteppet	the quilt	E	Ha1953
rådñ	veien	the road	A, H, O, E	Ha1953
recess	friminutt	recess	E	Hj1992
travle	travle/gå	(travel) walk	E, F, A	Ha1953

Tabell 3: Lånord av type B (for ord som har tatt over for eksisterende norske)

som ”skynde seg”, ”trave”, ”slite”, jf Setelarkivet, Norsk Ordbok 2014 . Vi har også vært i kontakt med flere dialektbrukere⁶ som kjenner dette ordet fra sin egen dialekt, blant annet fra Finnmark og Rogaland. Da har ordet betydningen ”gå, gå uten mål og mening”. Haugen (1953: 387) mener *travle* kan være lånt inn fra opprinnelig britisk engelske dialekter hvor det betyr ”gå”. Uansett om *travle* er et lånord fra engelsk eller et dialektord fra Norge, er det interessant at de fleste av våre informanter bruker dette med samme

betydning, og som ikke har sin like hverken i amerikansk engelsk eller norsk i Norge.

Til slutt ser vi på type C. Dette er ord som strengt tatt fantes i norsk fra før, men da i en helt annen betydning.

Am. Norsk	Norsk	Opprinnelig bet. i norsk	Engelsk	Informant	Tidligere funn
dekk	terrasse	båtdekk	terrace	A	--
gror opp	vokser opp	vokse (om planter)	grows up	O	--
kalle	ringe	kalle	Call	O	Ha1953
kalle for	krever	kalle for	calls for	E	--
portrett	bilde/fotografi	avbildning av øvre del av person	picture	O, E	Hj1992
vegen	måten	vei	the way	A	Ha1953

Tabell 4: Lånord av type C (ord som har fått ny betydning)

Vi ser at et av ordene, *portrett*, er brukt av to informanter (fra ND og MN). Vi hørte dette mye uten at vi har det i opptak, og det var klart at det betydde fotografi generelt, og ikke kun et bilde av øvre del av person. En typisk bruk var: *portrett av ei vogge*. Flere av disse ordene har vært dokumentert av Haugen og Hjelde. Også her ser vi altså en utbredelse i tid og rom.

4.1 Dialekt og ordforråd blant andre informanter

I tillegg til de fem informantene vi har sett på til nå i denne artikkelen, har vi andre informanter som bygger opp under vår teori om at det er en felles dialekt i Midtvesten. Disse er interessante fordi de i utgangspunktet har en annen dialektbakgrunn enn våre fem hovedinformanter, men de har likevel mange av de samme dialekttrekkene.

Bertram fra Rushford, Minnesota, har alle fire besteforeldre fra Sogn. Han har en del av de typiske trekkene for sognedialekt i talemålet sitt, som a-mål og *me* for 1. person flertall, Men han har også tilfeller av *vi* for 1. person entall og av tjukk l. Han bruker i tillegg de samme lånordene som våre andre informanter, som *portrett*, *travle*, *pleide* (for lekte), *farm*, *høgskola*, *mil*, *nå* (for nei).

John fra Webster, South Dakota, er et annet eksempel på at norsktalende fra andre dialektområder tilpasser seg fellesdialekten. Han har tre av fire besteforeldre fra Nord-Norge (mormoren er fra Sogn). Innimellom har han dialekttrekk fra Nord-Norge, som høytone og apokope, spesielt når han

snakker med vennen Carman, som også har forfedre fra Nord-Norge. Men for det meste høres han ut som våre andre informanter med familie fra Østlandet. Spesielt interessant for oss er at han bruker de samme lånordene som alle de andre, sånn som *mil*, *høgskule*, *farm*, *travle*.

Selv om begge disse informantene har trekk fra andre dialekter enn dialekter fra Østlandet, både grammatisk og fonologisk, er ordforrådet det samme som våre andre informanter. Siden vårt fokus for å vise at det finnes en felles dialekt i Midtvesten er basert på det leksikalske, støtter begge disse informantene opp under vår påstand.

Blant Magne Oftedals materiale fra "Norsk i Amerika 1947-48" finner vi også eksempler på at nordmenn med en annen dialektbakgrunn tilpasser seg og plukker opp den felles dialekten som finnes i Midtvesten.⁷ Oftedal skriver om Joronn fra Stoughton, Wisconsin. Hun har mor fra Telemark og far fra Sogn. Selv snakker hun telemarksdialekt. Oftedal har notert om faren til Joronn: "Far snakka telemarking heime, sogning berre med andre sogningar" (s. 1, Background information). Det er tydelig at det er dialekten fra de østlandske dalføra som var den gjeldende dialekten i samfunnet som norsk-amerikanerne rettet seg etter.

5. Konklusjon

I denne artikkelen har vi presentert arbeid som hovedsakelig bygger på feltarbeid som vi gjorde i Midtvesten i mars 2010. Vi fant mange likhetstrekk i det amerikanorske språket over hele det store området og valgte derfor å undersøke syntaksen og ordforrådet til fem utvalgte informanter fra tre stater. Mens de fire hovedtrekkene vi så på i syntaksen var som i norsk i Norge, var ordforrådet til dels et annet. Det som var interessant i denne sammenhengen, var at ordforrådet med lånord i stor grad var felles for informanter over hele området. Siden langt de fleste ordene også var dokumentert av Haugen (1953) og Hjelde (1992), har de tydelig også vist en stabilitet over tid, i tillegg til rom.

Vi har på den måten vist at det er grunnlag for å snakke om én amerikansk variant, som deles av norsk-amerikanere over hele det store Midtvesten. Denne dialekten har drag av syntaksen i de østlandske dalføra, både midlandsk (fjellbygdsmål) og austlandsk (flatbygdsmål) (se Papazian og Helleland 2005 for disse termene). Vi mener derfor det er berettiget å snakke om østnorsk som norsk fellesdialekt i Midtvesten.

Noter

1. Vi vil gjerne takke for svært nyttige kommentarer fra våre fagkonsulenter Joe Salmons, Helge Sandøy og Øystein Alexander Vangnes, samt deltakere på Nionde nordiska dialektologkonferensen i Uppsala, 18.-20. august 2010. Vi vil også takke alle våre fantastiske informanter som har gjort dette arbeidet mulig. Artikkelen er en utvidet og endret utgave av Johannessen & Laake (2011).
2. Vi bruker definisjonen på dialekt fra *A dictionary of linguistics and phonetics* (Crystal 1985): "A regionally or socially distinctive variety of a language identified by a particular set of words and grammatical structures." I denne artikkelen vil vi fokusere på det leksikalske som et kjennetegn på en felles dialekt.
3. Feltarbeidet var en del av prosjektet Norwegian American Dialect Syntax (NorAmDiaSyn), finansiert av Norges forskningsråd, som et spesialprosjekt under NorDiaSyn og ScanDiaSyn-paraplyen. Det har blitt gjort flere feltarbeider senere. I september 2010 foretok vi et nytt feltarbeid, også dette støttet av Forskningsrådet. Denne gangen hadde vi en gruppe på et titalls forskere og studenter fra Norge og University of Wisconsin, Madison. Johannessen og Arnstein Hjelde har også foretatt et feltarbeid. Disse feltarbeidene blir i hovedsak ikke berørt i herværende artikkel.
4. Denne bruken av "til" ligner den såkalte vestlandsinfiniteven og finnes også i norske dialekter. Søk i Nordisk dialektkorpus viser at denne typen infinitiv ikke bare brukes på Vestlandet, men også i dialekter på Østlandet. Bruken trenger derfor ikke nødvendigvis å være påvirkning fra engelsk.
5. Ordet *nei* finnes fortsatt i amerikanorsk, men da som diskursmarkør, ikke negasjon. Typisk bruk vil være som innspill, med mye setningsmelodi, til en som forteller en spennende eller overraskende historie: "Neeei!".
6. Etter å ha holdt foredrag og vært i radioen og snakket om dette, har vi blitt kontaktet på telefon og e-post.
7. Dette materialet, som ble oppdaget av Dagfinn Worren ved en tilfældighet i kjellermagasinet til ILN ved UiO, inneholder informantopplysninger og lydskrift om og med Einar Haugens informanter. Materialet er skannet og tilgjengelig på Tekstlaboratoriets hjemmeside.

Litteratur

- Crystal, David 1985: *A dictionary of linguistics and phonetics*. Oxford: Blackwell.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo 1997: *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget..
- Faarlund, Jan Terje 2000: *Totemnålet*. Kapp, Østre Toten kommune
- Haugen, Einar 1953: *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hjelde, Arnstein 1992: *Trøndsk talemål i Amerika*. Trondheim: Tapir.
- Hjelde, Arnstein 2012 (dette nummeret): "Folkan mine, dæm bære snakka

- norsk” – Norsk i Wisconsin frå 1940-talet og fram til i dag.
- Johannessen, Janne Bondi & Signe Laake 2011: Den amerikansk-norske dialekten i Midtvesten. Edlund, L.-E., Elmevik, L. & Reinhammar, M. (red.): *Nionde nordiska dialektologkonferensen*. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.
- Johannessen, Janne Bondi og Signe Laake (dette nummeret): ”To myter om det norske språket i Amerika: Er det gammeldags? Nærmer det seg en bokmålsstandard?”
- Larsson, Ida & Janne Bondi Johannessen 2012: Embedded word order in heritage Scandinavian. Foredrag presentert på International Conference of Nordic and General Linguistics. Freiburg, 17.–20. april 2012.
- Oftedal, Magne 1947–48: ”Norsk i Amerika. 1947–48”. Tilgjengelig på papir hos Tekstlaboratoriet, ILN, UiO og på Tekstlaboratoriets hjemmeside.
- Papazian, Erik og Botolv Helleland 2005: *Norsk talemål*. Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- Romaine, Suzanne 1995: *Bilingualism (2nd ed.)*. Oxford: Blackwell.
- Sandøy, Helge 2008: Norske syntaktiske ”avvik” i norsk. Carlsen, Cecilie, Moe, Eli, Andersen, Reidun Oanæs og Kari Tenfjord (red.): *Banebryter og brobygger i andrespråksfeltet. En samling artikler i anledning Jon Erik Hagens 60-årsdag*. Oslo: Novus forlag.
- Taranrød, Beate 2011: *Leddstilling i relativsetninger i amerikanorsk*. Masteroppgave. Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo.
- Vittersø, Gro 2004: *Fra sva til sav. Stabilitet og endring i norske leddsetninger 1200–1875*. Hovedoppgave. Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Universitetet i Oslo.

Verdensveven

- Setelarkivet, Norsk Ordbok 2014: <http://no2014.uio.no/tekster/sok/index.html>
- NorAmDiaSyn – Norsk i Amerika, Tekstlaboratoriet, UiO: <http://www.tekstlab.uio.no/nota/NorDiaSyn/norskiamerika.html>
- Nordisk dialektkorpus, Tekstlaboratoriet, UiO: <http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/talesprakskorpus/nordisk-dialekt/index.html>

Summary

The American Midwest is an area that stretches across huge distances. Yet it seems that the Norwegian language in the whole of this area has some similarities, particularly at the lexical level. The authors believe that it is justified to refer to this language as a dialect based on Eastern Norwegian.

Janne Bondi Johannessen

Universitetet i Oslo

Tekstlaboratoriet

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

P.b. 1102 Blindern

0317 Oslo

jannebj@iln.uio.no

Signe Laake

Universitetet i Oslo

Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk

P.b. 1003 Blindern

0315 Oslo

signe.laake@ilos.uio.no